

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ**

**ΓΡΑΠΤΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΣΤΟΥΣ ΠΙΝΑΚΕΣ
ΔΙΟΡΙΣΙΜΩΝ**

Γνωστικό Αντικείμενο: Αρχαία Ελληνικά

Ημερομηνία Εξέτασης: Τετάρτη, 8 Νοεμβρίου 2017, 15:30-18:30

ΛΥΣΕΙΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ

Ερώτηση 1:

ὁ δὲ Ἀγησίλαος ἐπεὶ ἤκουσε, χαλεπῶς μὲν ἤνεγκεν, ἐνθυμούμενος καὶ οἴων τιμῶν καὶ οἴων ἐλπίδων ἀπεστερεῖτο, ὅμως δὲ συγκαλέσας τοὺς συμμάχους ἐδήλωσε τὰ ὑπὸ τῆς πόλεως παραγγελόμενα, καὶ εἶπεν ὅτι ἀναγκαῖον εἶη βοηθεῖν τῇ πατρίδι· ἐὰν μέντοι ἐκεῖνα καλῶς γένηται, εὖ ἐπίστασθε, ἔφη, ὧ ἄνδρες σύμμαχοι, ὅτι οὐ μὴ ἐπιλάθωμαι ὑμῶν, ἀλλὰ πάλιν παρέσομαι πράξων ὧν ὑμεῖς δεῖσθε.

Ξενοφῶντος Ἑλληνικά 4.2.3

Καλεῖστε:

α) Να μεταγράψετε το πιο πάνω κείμενο σε **νοηματικές ενότητες** (κατὰ κῶλα γραφή). **(μονάδες 9)**

ὁ δὲ Ἀγησίλαος
ἐπεὶ ἤκουσε,
χαλεπῶς μὲν ἤνεγκεν,
ἐνθυμούμενος
καὶ οἴων τιμῶν καὶ οἴων ἐλπίδων ἀπεστερεῖτο,
ὅμως δὲ
συγκαλέσας τοὺς συμμάχους
ἐδήλωσε τὰ ὑπὸ τῆς πόλεως παραγγελόμενα,
καὶ εἶπεν
ὅτι ἀναγκαῖον εἶη βοηθεῖν τῇ πατρίδι·

ἐὰν μέντοι ἐκεῖνα καλῶς γένηται,
εὖ ἐπίστασθε,
ἔφη,
ὧ ἄνδρες σύμμαχοι,
ὅτι οὐ μὴ ἐπιλάθωμαι ὑμῶν,
ἀλλὰ πάλιν παρέσομαι
πράξων
ὧν ὑμεῖς δεῖσθε.

β) Να αποδώσετε το κείμενο στα **Νέα Ελληνικά**.

(μονάδες 8)

Ο Αγησίλαος, όμως, όταν/αφού άκουσε,
το έφερε βαρέως/στεναχωρήθηκε/λυπήθηκε,
φέροντας στη μνήμη του/ενθυμούμενος/ανακαλώντας/επειδή έφερνε στη μνήμη
του/ επειδή ανακαλούσε/ επειδή θυμόταν
και ποιες τιμές και ποιες ελπίδες στερείτο/έχανε,
όμως, αφού συγκέντρωσε/συγκάλεσε/συνάθροισε τους συμμάχους,
δήλωσε/φάνέρωσε
αυτά τα οποία διατάζονταν/παραγγέλλονταν
από την πόλη,
και είπε ότι είναι ανάγκη/ήταν ανάγκη/πρέπει/έπρεπε
να βοηθούν την πατρίδα·
αν, όμως, εκείνα ευοδωθούν/επιτευχθούν/γίνουν καλά γνωρίζετε/ξέρετε καλά /να
είστε σίγουροι,
είπε, άντρες σύμμαχοι, ότι δεν θα σας ξεχάσω,
αλλά πάλι θα είμαι κοντά σας,
για να κάνω αυτά
που εσείς έχετε ανάγκη/χρειάζεστε.

Ερώτηση 2:

Έχετε ζητήσει από τους/τις μαθητές/τριές σας στη Β΄ Λυκείου Κατεύθυνσης να αντιστοιχίσουν τις λέξεις της στήλης Α΄ με λέξεις της στήλης Β΄, με τις οποίες συσχετίζονται (μία λέξη στη στήλη Β΄ περισσεύει).

(μονάδες 5)

ΣΤΗΛΗ Α΄		ΣΤΗΛΗ Β΄	
1	ἔχω	α	οισοφάγος
2	φέρω	β	πρόσωπο
3	οἶδα	γ	εισιτήριο
4	εἶμι	δ	σχήμα
5	ὀρῶ	ε	ουσία
		ζ	εἶδηση

α) Ποια είναι η σωστή αντιστοίχιση;

1-δ

2-α

3-ζ

4-γ

5-β

β) Να ονομάσετε **δύο** βοηθήματα που θα υποδείξετε στους/στις μαθητές/τριες ως χρήσιμα σε αυτού του είδους τις ασκήσεις. **(μονάδες 4)**

-Ετυμολογικό λεξικό Μπαμπινιώτη

-Ετυμολογικό λεξικό του Chantraine

- Λεξικό Νέας Ελληνικής του Ιδρύματος Μ. Τριανταφυλλίδη.

- Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα (διαδικτυακά λεξικά: Ιδρύματος Μ. Τριανταφυλλίδη, Liddell Scott – επίτομο, Γεωργακά, Κριαρά)

Ερώτηση 3:

Κάνετε επανάληψη των πρωτόκλιτων και δευτερόκλιτων ουσιαστικών και επιθέτων. Δίνονται οι εξής απαντήσεις από τους/τις μαθητές/τριές σας στην άσκηση που εξετάζει τον σχηματισμό της γενικής ενικού ονοματικών συνόλων.

1. τῆς αἰσχροῦς διαβολῆς
2. τῆς ἐνδοξοῦς χώρας
3. τοῦ ἀγαθοῦ πολίτη
4. τῆς δικαίας βασιλίσσας

α) Να διορθώσετε τα λάθη των μαθητών/τριών.

(μονάδες 5)

Διόρθωση λαθών

1. τῆς αἰσχροῦς διαβολῆς

2. τῆς ἐνδοξοῦς χώρας

3. τοῦ ἀγαθοῦ πολίτου

4. τῆς δικαίας βασιλίσσης

β) Να υποδείξετε **τρεις** από τους κανόνες της γραμματικής που σχετίζονται με τα πρωτόκλιτα και δευτερόκλιτα ουσιαστικά και επίθετα, τους οποίους πρέπει να γνωρίζουν οι μαθητές/τριες, ώστε να κάνουν λιγότερα λάθη. **(μονάδες 3)**

Κανόνες γραμματικής

- τῆς αἰσχυρᾶς και ὄχι αἰσχυρῆς, **ΔΙΟΤΙ**, ὅταν πρὶν τὴν κατάληξη -α στα θηλυκά Α΄ Κλίσης ὑπάρχει φωνήεν ἢ ρ, τὸ α (καθαρό) διατηρεῖται σε ὅλες τὶς πτώσεις (μακρόχρονο).

- τῆς ἐνδόξου και ὄχι τῆς ἔνδοξης ὡς τριγενές και δικατάληκτο, **ΔΙΟΤΙ** τα περισσότερα ἀπὸ τα σύνθετα σε -ος δευτερόκλιτα ἐπίθετα εἶναι τριγενή και δικατάληκτα (ὁ/ἡ ἔνδοξος, τὸ ἔνδοξον).

- χῶρας και ὄχι χῳρας, **ΔΙΟΤΙ** τὸ α στὴν κατάληξη -ας σε ὁποιαδήποτε πτῶση τῆς Α΄ κλίσης εἶναι πάντοτε μακρόχρονο. Ἐπομένως, ἡ παραλήγουσα οξύνεται.

- τοῦ πολίτου και ὄχι πολίτη, **ΔΙΟΤΙ** ἡ γενική ἐνικοῦ στὴν Α΄ Κλίση ἀρσενικῶν λήγει σε -ου.

- τῆς βασιλίσσης και ὄχι βασίλισσας, **ΔΙΟΤΙ** στα θηλυκά τῆς Α΄ Κλίσης, ἀν πρὶν ἀπὸ τὴν κατάληξη -α ὑπάρχει σύμφωνο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ρ, εἶναι κανονικά βραχύχρονο, λέγεται μὴ καθαρό και στὴ γενική/δοτική τρέπεται σε ἡ. Καταβίβασμός τόνου λόγῳ μακρόχρονης λήγουσας.

Ερώτηση 4:

Ζητήσατε ἀπὸ τοὺς/τὶς μαθητές/τριές σας να συμπληρώσουν τα κενά τῶν προτάσεων με τοὺς σωστοὺς τύπους τῶν ρημάτων και πῆρατε τὶς ἐξῆς λανθασμένες ἀπαντήσεις (με ἔντονα γράμματα):

1. Ἀχίτων και ἀνυπόδητος **ἐδιατέλεις** (διατελῶ, παρατατικός).
2. Τὸν κιθαρῳδὸν μέγας δελφὶς ἀπέλιπε, **προσηνεγκῶν** (προσφέρω, μετοχή ἀορίστου β΄) ἐπὶ τὸ ἄκρον Ταίναρον.
3. Οἱ πολῖται τοὺς θεοὺς **θεθεραπεύκασι** (θεραπεύω, οριστική παρακειμένου).
4. Ὡ παῖ, **κατέγραφε** (καταγράφω, προστακτική ἐνεστώτα) τὴν ἄσκησιν!
5. Ἦρα Διὸς γυνὴ **ὀνομάζετο** (ὀνομάζομαι, παρατατικός).

α) Να διορθώσετε τα λάθη.

(μονάδες 5)

Διόρθωση απαντήσεων

1. διετέλεις
2. προσενεγκών
3. τεθεραπεύκασι
4. κατάγραφε
5. ωνομάζετο

β) Ποιες εξηγήσεις θα δίνετε, για να βοηθήσετε τους/τις μαθητές/τριες να κατανοήσουν το σφάλμα που παρουσιάζεται στην κάθε περίπτωση (συνολικά έως 100 λέξεις). **(μονάδες 5)**

Εξηγήσεις για κατανόηση σφάλματος:

1. διετέλεις

Πρέπει να έχουμε εσωτερική αύξηση, διότι το ρήμα είναι σύνθετο με πρόθεση.

2. προσενεγκών

Η μετοχή, όπως και όλες οι εγκλίσεις πλην της οριστικής, δεν παίρνουν αύξηση.

3. τεθεραπεύκασι

Στα αναδιπλασιαζόμενα ρήματα που αρχίζουν από τα δασέα σύμφωνα (φ, χ, θ) τα σύμφωνα αυτά μετατρέπονται στα αντίστοιχα ψιλόπνοα (π, κ, τ).

4. κατάγραφε

Αύξηση παίρνουν οι τύποι της οριστικής των ιστορικών χρόνων και όχι οποιοσδήποτε τύπος του ενεστώτα. Το μπέρδεμα γίνεται γιατί ο παρατατικός προέρχεται από το θέμα του ενεστώτα και έχει την ίδια κατάληξη με την προστακτική.

5. ωνομάζετο

Στους παρελθοντικούς χρόνους υπάρχει πάντα το φαινόμενο της αύξησης. Το όνομάζετο ξεκινά από φωνήεν, γι' αυτό η αύξηση είναι χρονική, δηλαδή έχουμε έκταση του αρχικού φωνήεντος (ο) στο αντίστοιχο μακρό (ω).

Ερώτηση 5:

Διδάσκετε την ισοδυναμία μεταξύ δευτερευουσών προτάσεων και επιρρηματικών μετοχών.

Καλείτε τους/τις μαθητές/τριές σας να αντικαταστήσουν τις υπογραμμισμένες λέξεις με μια από τις παρατιθέμενες επιλογές.

1. Νομίζω κρείττους πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο ὑμᾶς προσέλαβε.

Α) Ἴνα νομίζει Β) Ἐπεὶ ἐνόμιζε Γ) Ἐὰν νομίζῃ Δ) Ὡστε νομίζειν

2. Ὅτε ἡμέρα ἐγένετο, εὐθύς παρήσαν οἱ ἐχθροί.

Α) Γενομένης ἡμέρας Β) Γιγνομένης ἡμέρας Γ) Γενομένη ἡμέρα
Δ) Γενομένην ἡμέραν

Μετά τη διατύπωση από τους/τις μαθητές/τριες ποικίλων απαντήσεων, καλείστε:

α) Να δώσετε τις σωστές απαντήσεις.

1. β

2. α

(μονάδες 4)

β) Να υποδείξετε ένα επιχείρημα στην πρώτη άσκηση (1.) και δύο επιχειρήματα στη δεύτερη άσκηση (2.), που θα οδηγήσουν τους/τις μαθητές/τριες στη σωστή επιλογή.

(μονάδες 6)

1. Επιχείρημα:

Ο μαθητής οδηγείται στην επιλογή της αιτιολογικής πρότασης εξαιτίας της φράσης **διὰ τοῦτο**.

2. Επιχειρήματα:

- Το υποκείμενο της μετοχής, η οποία θα προέλθει από τη δευτερεύουσα πρόταση, είναι το ἡμέρα, που είναι διαφορετικό από το υποκείμενο του ρήματος παρήσαν, εξ ου και η γενική απόλυτη.

-Χρειάζεται μετοχή αορίστου (γενομένης), για να συμφωνεί με τον χρόνο του ρήματος (ἐγένετο) της δευτερεύουσας πρότασης.

Ερώτηση 6:

Διδάσκετε τις δευτερεύουσες προτάσεις και δίνετε τα ακόλουθα παραδείγματα στους/στις μαθητές/τριές σας.

A)

1. Όποτε Κρίτων, *έ*κάλει Αρχέδημον.
α) θύση β) θύοι γ) ἔθυσσε δ) ἔθυε

2. Ἐπειδὴν Κρίτων, καλεῖ Αρχέδημον.
α) θύση β) θύσει γ) ἔθυσσε δ) θύει

α) Να επιλέξετε τον σωστό τύπο για το κάθε παράδειγμα.

(μονάδες 2)

α) 1. β

2. α

β) Να επισημάνετε στους/στις μαθητές/τριες τη διαφορά στη σύλληψη του χρόνου ανάμεσα στις δύο προτάσεις. Να δώσετε από ένα παράδειγμα στα Νέα Ελληνικά.

(μονάδες 4)

Στην πρώτη περίπτωση εκφράζεται η αόριστη επανάληψη στο παρελθόν, ενώ στη δεύτερη η αόριστη επανάληψη στο παρόν και μέλλον.

Παραδείγματα:

Αόριστη επανάληψη στο παρελθόν

-Κάθε φορά που (Όταν) ερχόταν καλοκαίρι, πήγαινε στη θάλασσα.

-Κάθε φορά που (Όταν) ο Κρίτων θυσίαζε, καλούσε τον Αρχέδημο.

Αόριστη επανάληψη στο παρόν/μέλλον

-Κάθε φορά που (Όταν) περιμένει τα αποτελέσματα των εξετάσεων, έχει μεγάλη αγωνία.

-Κάθε φορά που (Όταν) ο Κρίτων κάνει θυσία, καλεί τον Αρχέδημο.

B)

Εἰ ἡ στρατεία ἔληγε, οὐδεὶς ἂν ἀπέπεμπεν αὐτόν.

Δίνεται προς μετάφραση η πιο πάνω πρόταση. Ένας μαθητής μεταφράζει ως εξής:

«Αν η εκστρατεία λήξει, κανείς δεν θα τον διώξει».

Ποια είναι η σωστή μετάφραση και πώς θα καθοδηγήσετε τον μαθητή προς αυτήν;

(μονάδες 6)

B) Σωστή μετάφραση: Αν η εκστρατεία ἔληγε, κανείς δεν θα τον ἐδίωχνε/δεν θα μπορούσε να τον διώξει.

Καθοδήγηση μαθητών: Έχουμε τον υποθετικό λόγο του μη πραγματικού στο παρελθόν. Αυτό φαίνεται από το εἰ +οριστική παρατατικού (ιστορικός χρόνος) στην υπόθεση, και οριστική παρατατικού+ δυνητικό ἂν στην απόδοση (εἶδος υποθετικού λόγου, υπόθεση, απόδοση, εκφορά).

Ερώτηση 7:

Στο πλαίσιο του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Θεματογραφίας στη Γ΄ Λυκείου, δώσατε προς μετάφραση στους/στις μαθητές/τριές σας το κείμενο που ακολουθεί:

Ἵμῖν μὲν πολλὴν συγγνώμην ἔχω, ὧ ἄνδρες δικασταί, ἀκούουσι τοιούτων λόγων καὶ ἀναμιμνησκομένοις τῶν γεγενημένων, ὁμοίως ἅπασιν ὀργίζεσθαι τοῖς ἐν ἄστει μείνασι· τῶν δὲ κατηγορῶν θαυμάζω, οἳ ἀμελοῦντες τῶν οἰκείων τῶν ἀλλοτρίων ἐπιμελοῦνται, εἰ σαφῶς εἰδότες τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας καὶ τοὺς πολλὰ ἐξημαρτηκότας ζητοῦσι ὑμᾶς πείθειν περὶ ἀπάντων ἡμῶν τὴν γνώμην ταύτην ἔχειν.

Λυσίου Δήμου καταλύσεως ἀπολογία 25.1-2

α) Στις φράσεις που παρατίθενται πιο κάτω να εντοπίσετε και να καταγράψετε τις λανθασμένες μεταφραστικές προσπάθειες των μαθητών/τριών.

(μονάδες 5)

- (i) **Κείμενο:**
Ἵμῖν μὲν πολλὴν συγγνώμην ἔχω, ὧ ἄνδρες δικασταί, ἀκούουσι τοιούτων λόγων ...

Μετάφραση:
Πολύ σας συγχωρώ, διότι οι άνδρες δικαστές ακούνε τέτοιους λόγους ...

- (ii) **Κείμενο:**
[...] τῶν δὲ κατηγορῶν θαυμάζω, οἱ ἀμελοῦντες τῶν οἰκείων τῶν ἀλλοτρίων ἐπιμελοῦνται, εἰ σαφῶς εἰδότες τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας καὶ τοὺς πολλὰ ἐξημαρτηκότας ζητοῦσι ὑμᾶς πείθειν ...

Μετάφραση:
Τρέφω θαυμασμό για τους κατηγορούς, οι οποίοι ενώ παραμελούν τα δικά τους, φροντίζουν τα αλλότρια, αν γνωρίζουν με σαφήνεια αυτούς που δεν προβαίνουν σε καμιά αδικία και αυτούς που έχουν κάνει πολλές αμαρτίες, ζητούν να σας πείθουν...

α) Λανθασμένες μεταφραστικές προσπάθειες: βλ. υπογραμμισμένα σημεία με έντονα και πλάγια γράμματα στη μετάφραση.

- (i)
οι άνδρες δικαστές
διότι ακούνε
- (ii)
Τρέφω θαυμασμό αν
γνωρίζουν
αυτούς που έχουν κάνει πολλές αμαρτίες

β) Διόρθωση μεταφραστικών λαθών **(μονάδες 5)**

- (i) ,άντρες δικαστές, επειδή ακούτε

-Μεταφράζουν λανθασμένα την κλητική προσφώνηση ως υποκείμενο.

-Αντιλαμβάνονται τη μετοχή *ἀκούουσι* (σε δοτική, για να συμφωνεί με το υποκείμενό της, *Ἵμῖν*), ως γ' πληθυντικό του ρήματος *ἀκούω*.

(ii) απορώ, διότι/επειδή

-Παρασύρονται στη μετάφραση από τη σημασία του ρήματος *θαυμάζω* στη Νέα Ελληνική. Στην Αρχαία Ελληνική το ρήμα *θαυμάζω* σημαίνει απορώ.

- Μεταφράζουν το αιτιολογικό *εί* ως υποθετικό, γιατί δεν το έχουν συνδέσει με το ρήμα *θαυμάζω* που προηγήθηκε (ψυχικού πάθους).

αν και γνωρίζουν πολύ καλά/με σαφήνεια

Η μετοχή *είδότες* είναι εναντιωματική κι όχι υποθετική.

αυτούς που έχουν κάνει πολλά σφάλματα/αστοχίες

Το ρήμα *έξαμαρτάνω*, που έχει την έννοια του *κάνω σφάλμα*, το μεταφράζουν ως *διαπράττω αμαρτία*.

Ερώτηση 8:

Αρχαία Ελληνική Γραμματεία από μετάφραση

Κατά τη διδασκαλία της τραγωδίας *Οιδίπους Τύραννος*, διαπιστώνετε ότι οι μαθητές/τριες της Β΄ Λυκείου δεν έχουν κατανοήσει την έννοια της *περιπέτειας*.

α) Σε ποιο από τα δύο επόμενα αποσπάσματα υπόκειται η έννοια της *περιπέτειας*;
(μονάδες 2)

β) Να εξηγήσετε στους/στις μαθητές/τριες τη λειτουργία της έννοιας αυτής στο απόσπασμα που επιλέξατε, υποδεικνύοντας **πέντε** λέξεις/φράσεις – κλειδιά, και να εντάξετε το απόσπασμα στη ροή του *μύθου* της τραγωδίας.

Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 120 λέξεις.

(μονάδες 10)

Αποσπάσματα:

(α)

(στίχοι 489 – 505)

ΤΕΙΡ. Δεν ξέρεις, λέω, πως ο πιο ντροπιασμένος δεσμός σ' ενώνει με τα φίλτατά σου κι ουδέ βλέπεις σε τι κακό είσαι μέσα.

ΟΙΔ. Και θαρρείς ατιμώρητος για πάντα θα μιλάς έτσι;

ΤΕΙΡ. Ναι, αν τουλάχιστον έχει κάποια δύναμη η αλήθεια.

ΟΙΔ. Βέβαια κι έχει,
μα όχι για σένα, που τυφλός εσύ 'σαι
κι απ' τ' αυτιά κι απ' το νου κι από τα μάτια.
ΤΕΙΡ. Άθλιος και συ μ' αυτά που μ' ονειδίζεις,
που όλοι για σένα θα τα λεν σε λίγο.
ΟΙΔ. Μες σε μια νύχτα ζεις, ώστε ούτ' εμένα
ούτ' άλλον που φως βλέπει να τον βλάψεις.
ΤΕΙΡ. Γιατί δεν είναι μοίρα σου να πέσεις
από μένα· ο Απόλλωνας σου φτάνει
που τα 'χει πάρει απάνω του όλα τούτα.

(β)

(στίχοι 1599 – 1634)

ΟΙΔ. Ωιμέ, ωιμέ· ξεκαθάρισαν όλα!
Ω φως, στερνή φορά να σ' αντικρίσω
τώρα, που φανερώθηκα πως είμαι
παιδί εκείνων που δεν έπρεπε να 'μουν,
πως ζω μ' όποιους δεν έπρεπε να ζούσα,
και είμαι αυτών που δεν έπρεπε ο φονιάς.

ΧΟΡΟΣ Α, αχ, ω γενιές των θνητών,
πόσο εγώ τη ζωή σας
και το μηδέν ένα τα 'χω!
Γιατί ποιος άνθρωπος, ποιος,
την ευτυχία χαίρεται αλλιώς,
παρά σαν μια ονειροφαντασιά,
που αφού θα την ονειρευτεί
γυρνάει και φεύγει; [...]
Αυτός, (ο Οιδίποδας) όσο κανείς πιο μακριά
σαΐτεύοντας κέρδισε
την πιο ασύγκριτη ευτυχία·
κι αφού ξολόθρεψε, ω Δία,
τη χρησμωνδό τη γαμψώνυχη,
πύργος της χώρας μου στυλώθηκε
στο θάνατο καταντικρύ.
Γι' αυτό από τότε
βασιλιάς μου, ω Οιδίπου,
ονομάστηκες και σε μεγάλες
τιμές εδοξάστηκες,
στην τρανή αφεντεύοντας
μέσα τη Θήβα.
Και τώρα ποιος αθλιότερος ν' ακούς,
ποιος σαν κι αυτόν μέσα σε τέτοιες κατάρες
και τέτοιες άγριες συφορές
να βρέθηκε με μια στροφή της τύχης;
(μετάφραση Ι. Γρυπάρη)

α) Στο απόσπασμα β

β) Λειτουργία της έννοιας: Περιπέτεια στην αρχαία τραγωδία νοείται ή *είς τὸ ἐναντίον τῶν πραττομένων μεταβολή* κατά τον Αριστοτέλη, δηλαδή η μεταβολή των πραγμάτων από την ευτυχία στη δυστυχία ή το αντίστροφο. Η περιπέτεια εντοπίζεται προς το τέλος του μύθου, μετά την κορύφωση, λίγο πριν την καταστροφή.

Λέξεις κλειδιά στο απόσπασμα: Ω φως, στερνή φορά να σ' αντικρίσω, πόσο εγώ τη ζωή σας και το μηδέν ένα τα 'χω, ευτυχία, ασύγκριτη ευτυχία, σε μεγάλες τιμές εδοξάστηκες, ποιος αθλιότερος, τέτοιες άγριες συμφορές, στροφή της τύχης.

Ένταξη στη ροή του μύθου: Λίγο πριν την Έξοδο, εντοπίζεται η αντιπαράθεση του παλαιού μεγαλείου του Οιδίποδα με την επικείμενη δυστυχία. Ο Οιδίποδας ήταν βασιλιάς, ένδοξος κι έγινε δυστυχισμένος, έχασε το φως του, την εξουσία, τη σύζυγο και μητέρα του. Η πτώση του ήρωα γίνεται ακόμα πιο τραγική, αφού ακολουθεί μετά το απόγειο του μεγαλείου του. Εκφράζεται από τον Χορό συμπόνια για τον ήρωα. Στον *Οιδίποδα Τύραννο* έχουμε το τελειότερο είδος της περιπέτειας, γιατί αυτή συνοδεύεται από αναγνώριση.

Ερώτηση 9:

Αρχαία Ελληνική Γραμματεία από μετάφραση
Λογοτεχνικός Γραμματισμός

Στο πλαίσιο της διδασκαλίας της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας στην Α΄ Λυκείου, δίνεται το παρακάτω απόσπασμα από το χωρίο V. 105 του «Διαλόγου Αθηναίων και Μηλίων» του Θουκυδίδη, όπου οι Αθηναίοι διατείνονται ότι:

«Αλλά κι εμείς νομίζουμε ότι δεν θα μας λείψει η εύνοια των θεών, γιατί ούτε οι αξιώσεις μας ούτε οι πράξεις μας απομακρύνονται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις των ανθρώπων ή από τις αρχές που εφαρμόζουν στις μεταξύ τους σχέσεις. Διότι, από ό,τι μπορεί κανείς να εικάσει για τους θεούς και από ό,τι είναι βέβαιο για τους ανθρώπους, πιστεύουμε ότι και οι θεοί και οι άνθρωποι ακολουθούν πάντα έναν απόλυτο νόμο της φύσης, να επιβάλλουν πάντα την εξουσία τους, αν έχουν τη δύναμη να το επιτύχουν. Τον νόμο αυτό ούτε τον θεσπίσαμε ούτε τον εφαρμόσαμε εμείς πρώτοι. Τον βρήκαμε να ισχύει και τον ακολουθούμε, όπως θα τον ακολουθούν αιώνια όσοι θα μας διαδεχτούν και ξέρουμε καλά ότι κι εσείς και οποιοσδήποτε άλλοι θα κάνετε τα ίδια, αν είχατε τη δύναμή μας. Όσο, λοιπόν, για την εύνοια των θεών, δεν έχουμε κανένα λόγο να φοβούμαστε ότι θα υστερήσουμε.»

(μετάφραση Α. Βλάχου)

Ζητείτε από τους/τις μαθητές/τριές σας να αξιολογήσουν τη βαρύτητα του περιεχόμενου επιχειρήματος που αναπτύσσουν οι Αθηναίοι ενώπιον των Μηλίων μέσα στη ρητορική δομή του λόγου, στο πλαίσιο του συγκεκριμένου γραμματειακού είδους, όπου ανήκει ο Διάλογος.

Λαμβάνετε την εξής απάντηση από έναν μαθητή:

«Ο Θουκυδίδης βάζει τους Αθηναίους να δηλώνουν ότι πιστεύουν ακράδαντα ότι θεοί και άνθρωποι ακολουθούν τον ίδιο αιώνιο νόμο, που είναι το δίκαιο του ισχυροτέρου στις μεταξύ τους συναλλαγές. Για τον λόγο αυτό, ισχυρίζεται ότι όποιο κακό και να κάνουν οι Αθηναίοι εναντίον των Μηλίων θα εξακολουθήσουν να έχουν την εύνοια των θεών.»

Να προσδιορίσετε με ποιον τρόπο θα διορθώνατε αυτή την ερμηνεία του μαθητή, χρησιμοποιώντας στοιχεία των εισαγωγικών σημειωμάτων του σχολικού εγχειριδίου. Η απάντησή σας να μην υπερβαίνει τις 120 λέξεις.

(μονάδες 12)

Ο μαθητής δεν εξηγεί αλλά αναδιατυπώνει όσα αναφέρονται στο απόσπασμα. Ο καθηγητής υποδεικνύει ότι πρόκειται για λάθος να λαμβάνονται τα λόγια των Αθηναίων τοις μετρητοίς, γιατί **ο Θουκυδίδης υπήρξε άθεος και οι θεοί δεν κατευθύνουν τα γεγονότα** στο έργο του. Επιπλέον, εδώ δεν αφηγείται ιστορικά γεγονότα με αντικειμενικό τρόπο, αλλά συνθέτει **δημηγορίες**, δηλαδή λόγους, **όπως νόμιζε πως θα τους έλεγε** κάθε ομιλητής. **Αναπτύσσει με τη σοφιστική τεχνική τους δισσούς λόγους**, που εκφράζουν αντιθετικές απόψεις (συγκεκριμένα τους λόγους των Αθηναίων και των Μηλίων). Άρα, όσα λένε οι Αθηναίοι περί θεών δεν ανταποκρίνονται στην αντικειμενική κρίση του ιστορικού, αλλά προβάλλονται προσχηματικά, για να παρουσιαστεί η επιχειρηματολογία κατά τη σοφιστική λογική. Με το περί θεών επιχείρημά τους οι Αθηναίοι τονίζουν έντονα την άποψή τους για το **δίκαιο του ισχυροτέρου**.

Βλέπε τις σελίδες 13, 15, 93 και 95 του σχολικού εγχειριδίου.

Αποσπάσματα από την Εισαγωγή του σχολικού βιβλίου.

Βλ. εισαγωγή σσ. 13,15,93,95

σ.13

Ο Θουκυδίδης έζησε τη σοφιστική ατμόσφαιρα της εποχής του και εφάρμοσε στις δημηγορίες του την τέχνη των *δισσών λόγων*, όχι όμως για να μας εξαπατήσει, αλλ' αντίθετα για να μας δώσει όσο πιο πιστά μπορούσε τις αντιθετικές απόψεις των αντιπάλων πάνω στα διάφορα ζητήματα και να μας βοηθήσει ν' αποκομίσουμε μια κατά το δυνατό ολοκληρωμένη αντίληψη της πραγματικότητας. Επίσης η επιχειρηματολογία στις δημηγορίες του πολύ συχνά γίνεται σοφιστική. Τα πρόσωπα των δημηγοριών συζητούν με βάση το συμφέρον της παράταξης που εκπροσωπούν ενάντια σε κάθε έννοια δικαίου ή ηθικής. Η εγωιστική αυτή στάση, σε συνδυασμό με την ωμή πολιτική πραγματικότητα που επέβαλαν οι περιστάσεις του πολέμου, οδήγησε στην αντίληψη για το δίκαιο του ισχυροτέρου. Αυτό ο ιστορικός το απεικόνισε καθαρά στο Διάλογο των Μηλίων και Αθηναίων.

σ. 15

Οι θεοί δεν παίζουν κανένα ουσιαστικό ρόλο στο έργο του Θουκυδίδη. Μαθητής των σοφιστών και ιδιαίτερα του Αναξαγόρα, δεν αποκλείεται να ήταν, όπως παρατηρεί ο αρχαίος βιογράφος του, «ἄθεος ἡρέμα», χωρίς όμως και να είναι δηλωμένος αντίπαλος της καθιερωμένης θρησκείας.

σ.93

Ιδιαίτερα για τους λόγους (δημηγορίες) που αντάλλαξαν οι διάφοροι ομιλητές της ιστορίας τους, ο συγγραφέας μας πληροφορεί πως ήταν δύσκολο να διατηρήσει στη μνήμη του τους λόγους όπως ακριβώς ειπώθηκαν από τους ομιλητές. Έτσι τους διατύπωσε ο ίδιος όπως νόμιζε πως θα τους έλεγε ο κάθε ομιλητής ανάλογα με την περίπτωση, προσπαθώντας μόνο να μείνει όσο το δυνατόν πιο πιστός στο γενικό νόημα των λόγων που πραγματικά λέχτηκαν. Στόχος του δεν ήταν μια τερπνή, αλλά μια ωφέλιμη ιστορία, ιδιαίτερα για κείνους που θέλουν να γνωρίζουν την αλήθεια για τα παλιά γεγονότα και με βάση αυτά να κρίνουν τα μέλλοντα. Γιατί κατά τη γνώμη του είναι ανθρώπινος νόμος πολλά από τα μέλλοντα να συμβαίνουν με τον ίδιο ή παρόμοιο τρόπο που συνέβηκαν και τα προηγούμενα γεγονότα. Το έργο του το έγραψε με στόχο να γίνει περισσότερο κτήμα αιώνιο (κτῆμα ἐς ἄει) παρά ανάγνωσμα για εφήμερη ακρόαση.

σ.95

Το πρώτο μέρος είναι και το πιο σημαντικό γιατί σ' αυτό διατυπώνεται η αρχή πάνω στην οποία κινείται ο διάλογος και που δεν είναι τίποτε άλλο παρά η θεωρία της δύναμης και της βίας ως φυσικός κανόνας ρύθμισης των ανθρώπινων σχέσεων. Μπροστά της παραμερίζεται κάθε άλλη έννοια δικαιοσύνης και ισχύει μονάχα το δίκαιο του ισχυροτέρου. Η αντίληψη αυτή αναπτύσσεται και σε άλλα μέρη της ιστορίας του Θουκυδίδη, αναπτύσσεται δε καθαρά στην παράγραφο 89 του Διαλόγου: στις ανθρώπινες σχέσεις τα νομικά επιχειρήματα έχουν αξία όταν εκείνοι που τα επικαλούνται είναι περίπτου ισόπαλοι σε δύναμη και πως, αντίθετα, ο ισχυρός επιβάλλει ό,τι του επιτρέπει η δύναμή του και ο αδύνατος υποχωρεί όσο του το επιβάλλει η αδυναμία του.

-----ΤΕΛΟΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ -----